

TMMOB VE BAĞLI ODALARININ ELEKTRİK, DOĞALGAZ VE PETROL ÜRÜNLERİNE YAPILAN YÜKSEK ORANLI ZAMLARLA İLGİLİ ORTAK RAPORU

TMMOB VE BAĞLI ODALARININ ELEKTRİK, DOĞALGAZ VE PETROL ÜRÜNLERİNE YAPILAN YÜKSEK ORANLI ZAMLARLA İLGİLİ ORTAK RAPORU

TMMOB ve Bağlı Odaları, Elektrik, Doğalgaz ve Petrol Ürünlerine yapılan yüksek oranlı zamlarla ilgili olarak 6 Ocak 2022 tarihinde yazılı bir basın açıklaması yaparak hazırlanan ortak raporu kamuoyu ile paylaştı.

Özel elektrik şirketlerinin kazançlarını artırmak için yapılan fahiş zamlara, yükselen doğalgaz fiyatlarına, benzin, motorin, otogaz fiyatlarındaki sürekli artışlara, bütün mal ve hizmet fiyatlarının daha da artacak olmasına, hayat pahalılığının çekilmez hale gelmesine, ödenemeyecek faturalar nedeniyle elektriği, gazı, suyu kesilecek milyonlarca yurttaşın soğuk ve karanlık günlere mahkum edilecek politikalara itiraz ettiğimiz için bu açıklamayı yapıyoruz.

Öncelikle ortak raporumuzun tam metnini ekte ayrıca sunduğumuzu, şimdi okunacak metnin basın özeti olduğunu, açıkladığımız verilerle ilgili tablo, grafik ve önerilerimizin gerekçelerinin tam metinde ayrıntılı olarak yer aldığını belirtmek isteriz.

Önce elektrik fiyatlarına değineceğiz. Bilindiği üzere siyasi iktidar, 2021'in son günü gece yarısına doğru elektrik ve doğalgaz satış fiyatlarında çok yüksek oranlı zamlar yaptı. 1 Temmuz 2021'den bu yana değişmeyen elekt-

rik fiyatlarına, değişik tüketim gruplarına göre yüzde 50-125 oranında yapılan bu zamlarla, 1 Ocak 2021 ile 1 Ocak 2022 arasındaki bir yıllık dönemde, elektrik fiyatları konutlarda yüzde 72,5-158,7, ticarethanelerde yüzde 158,8, tarımsal sulamada yüzde 120,8, sanayide yüzde 158,78 oranında arttı.

2021 içinde TÜİK TÜFE oranı yüzde 36.08 oranında artmışken, elektrik fiyatları TÜFE'nin çok üzerinde, yüzde 75-158,8 oranında artmıştır. 2019 Ocak-2022 Ocak döneminde de TÜFE artış oranı yüzde 72,5 olarak gerçekleşmişken, aynı dönemde elektrik fiyatları yüzde 155,5-334,8 oranında artmıştır. Bu artış oranları TÜFE'nin 2 ila 4,6 katına ulaşmıştır.

Elektrik zamları ile özel elektrik şirketleri kolaniyor. Halen sürdürülen Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması-YEKDEM ile kamu kaynaklarından milyarlarca liranın özel elektrik şirketlerine aktarıldığını daha önce değişik vesilelerle belirtmiştik. EPDK'nın şimdi yürürlüğe koyduğu fahiş zamlar, özel elektrik şirketlerinin tüm tüketiciler üzerinden elde ettiği kazançlarını katlayan boyutlardadır. EPİAŞ Ocak ayında teklif edilebilecek en yüksek fiyatın 134,5 kuruş/kWh olduğunu açıklamışken, EPDK'nın elektrik fiyat tarifelerinde yer alan enerji bedellerini, bu rakamlardan çok daha yüksekte tutması, özel elektrik şirketlerinin açık seçik biçimde kolanması anlamına gelmektedir. EPDK kararına göre tedarik şirketleri EÜAŞ'dan kWh'ı 31.56 kuruşa elektrik satın alabilecekler ama aylık tüketimi 150 kWh'ı geçen konut aboneleri, aşan kısım için 135 kuruş/kWh; ticarethaneler ise tükettikleri her kWh için 189 kuruş/kWh ödeyeceklerdir. Yani EPDK, EÜAŞ'ın tedarik şirketlerine düşük fiyatla elektrik satışını ve bu şirketlerin elektriği tüketicilere 4-6 kat çok daha yüksek fiyatlarla satmasını uygun bulmaktadır.

Konut abonelerine yeni kazık, kademeli faturalandırma uygulaması. EPDK tarafından onaylanarak uygulamaya giren elektrik tarifelerinde meskenler için kademeli tarife belirlenmiştir. Mesken tarifeleri, tüketimin gerçekleştiği zaman dilimi içindeki gün sayısı dikkate alınmak üzere günlük 5 kWh'lık tüketim baz alınarak iki kademe olarak fiyatlandırılmıştır. Buna göre, meskenlerde alçak gerilim(AG) tek zamanlı abone grubu tarife faturaya esas gün-

lük ortalama 5 kWh (150 kWh/ay) tüketim miktarı altındaki elektrik birim fiyatlarına yüzde 50; günlük ortalama 5 kWh tüketim miktarı üstündeki elektrik birim fiyatlarına da yüzde 125 zam yapılmıştır. Fiyatlar sanayi(AG) ve ticarethane(AG) abonelerinde yüzde 125, tarımsal sulamada yüzde 91,98 zamlanmıştır. Fahiş oranlardaki bu zamlar iktidarın tasarruf, verimlilik, dar gelirli vatandaşlara yönelik iyileştirme iddialarının tamamen göstermelik olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye'de 4 kişilik bir hane nin aylık asgari elektrik tüketimi 230 kWh'dir ve Aralık 2021'de bir ailenin buna göre ödediği fatura toplamı aylık en az 210,58 TL iken, Ocak 2022 itibarıyla aylık faturası yüzde 76 artarak 370,80 TL'ye çıkacaktır.

2021 yılı içinde her ay doğalgaz fiyatlarına zam yapan BOTAS'ın gaz satış fiyatları; Ocak 2022'de yapılan yüksek oranlı zamlarla birlikte, Ocak-2021 Ocak 1922 döneminde konut aboneleri için yüzde 47,1, ticari işletmeler ve küçük sanayi işletmeleri için yüzde 76,6, büyük sanayi işletmeleri için yüzde 345,5, elektrik santralleri için yüzde 290,4 artmıştır. Diğer yandan konut ve küçük işyerlerinin doğalgaz faturaları, BOTAS'ın yaptığı zamların yanı sıra özel doğalgaz dağıtım şirketlerinin BOTAS'tan aldıkları gazın fiyatına ekledikleri ve sürekli artan Sistem Kullanım Bedelleri ile artmaktadır. Fiyat artışlarının sürekli olarak yansıtıldığı Sistem Kullanım Bedeli ve vergiler, tüketicinin ödediği tutarın üçte birine ulaşmaktadır.

Zamların zamanlaması da bilinçli ve manidardır. Çünkü EPDK, mevzuat gereği elektrik fiyatlarını, üçer aylık periyodlarla yılda dört kez düzenlemektedir. Ancak bu yetki 1 Ekim 2021'de kullanılmamış, zamlar yılın son günü açıklanmıştır. Eğer elektrik fiyatlarına yapılan zamlar örneğin Kasım ayı içinde veya Aralık başında açıklanmış olsaydı, kamu çalışanlarının ve emeklilerin maaşlarına Aralık ayı enflasyon verileriyle ve diğer aylarla birlikte yansıyacaktı. Zammın yürürlük tarihi 1 Ocak 2022 olunca bu yüksek artışlar enflasyon hesabının dışında kaldılar. Aynı değerlendirme doğalgaz fiyatları için de geçerlidir. Böylece yapılan maaş-ücret zamlarının önemli bir bölümü, yapılan zamlarla geri alınmış durumdadır.

Yüzde 90'ın üzerinde dışa bağımlı olan ve ithal edilen petrolden üretilen akaryakıt fiyatları,

resmi enflasyon rakamı olan yüzde 36,08'dan çok daha yüksek oranlarda arttı. Son bir yıl içinde bayi satış fiyatları kurşunsuz benzinde yüzde 79, motorinde yüzde 92,8, otopazda yüzde 124,9 oranlarına varan artışlar gösterdi. Bu denli yüksek artışların başlıca nedenleri, dünya genelinde petrol fiyatlarındaki yukarı doğru hareketlilik, TL'nin hızlı değer kaybı ve petrol ürünlerine uygulanan yüksek vergilerdir.

Enerji girdileri fiyatlarında son bir yıl içindeki olağanüstü artışlar nedeniyle, faturalarını ödeyemedikleri için elektrik ve gaz kesilen milyonlarca konut abonesine, aynı sorunları yaşayacak onbinlerce küçük işyeri sahipleri de eklenecektir. Doğalgazın üretimlerinde sınai girdi olduğu sanayi tesisleri, yüzde 345 oranındaki fiyat artışlarını maliyetlerine ve ürün satış fiyatlarına yansıtacaklardır. Bütün bunlar geneldeki fiyat artışlarını daha da hızla yükseltecek, hayat pahalılığını katlanarak arttıracaktır.

Ayrıca belirtmek gerekir, EPDK fahiş zamları dünyadaki gelişmeleri çarpıtarak gerekçelendirmektedir. EPDK'nın 31.12.2021 tarihli basın açıklamasında; "pandemi koşulları sebebi ile hammadde fiyatlarında yaşanan artışlar sonucunda enerji maliyetlerinde çok büyük artışlar meydana geldiği" ifade edilmekte, "Dünya spot piyasalarında elektrik üretiminde kullanılan kömür fiyatlarında 5 kat, doğalgaz fiyatlarında ise 10 katlık artışlar olduğu", yani zamların küresel düzeyde ortaya çıkan maliyet artışları nedeniyle olduğu iddia edilmektedir. Bu ifadeler gerçeği yansıtmamaktadır. Dünya spot piyasalarında 2021 yılı içerisinde yüksek fiyat dalgalanmaları olmakla birlikte, örneğin elektrik üretiminde kullanılan buhar kömürünün ton fiyatı 2021 yılı başında 70-80 dolar düzeyindeyken yaklaşık 3 kat artarak Ekim ayında 240 dolar seviyesine kadar yükselmiş, ancak daha sonra tekrar gerileyerek yılı 150-170 dolar seviyesinde kapatmıştır. Dolayısıyla spot piyasadaki kömür fiyatlarında 2021 yılında iddia edildiği gibi 5 kat değil, yaklaşık 2 katlık bir artış söz konusudur. Benzer şekilde, spot piyasalardaki doğalgaz fiyatlarında, 2021 yılı Eylül-Ekim aylarında yılbaşına göre yaklaşık 2,5 kat artışlar olmuş fakat Kasım ayıyla birlikte tekrar gerilemiş ve 2021 yılında, iddia edildiği gibi 10 kat değil, yaklaşık 1,4 kat artış olmuştur. 2021 yılında doğalgaz ve kömürde dünyadaki yük-

sek fiyat artışları genellikle lokal ve geçicidir. Bu davranışı ile EPDK bir kez daha, esas görevinin piyasalara ve şirketlere hizmet etmek olduğunu göstermiştir.

Bu gerçeklerden hareketle acil taleplerimiz şunlardır:

1. Elektrik fiyatlarındaki artışlar fahiştir, kabul edilemez. Zamlar geri alınmalıdır.

2. Elektrikte konutlar için düşük tarife sınırı aylık 230 kWh'a yükseltilmelidir.

3. 150 kWh elektrik yardımı uygulaması şeffaflaşmalı, ölçütleri kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Yoksul ailelere elektrik yardım sınırı da aylık 230 kWh'a yükseltilmelidir.

4. Konutlarda elektrik, doğalgaz ve suda KDV oranı yüzde 1'e düşürülmelidir.

5. Maddi imkansızlık nedeni ile faturalarını ödeyemeyenlerin elektrik, gaz ve suyu kesilmemeli, kamu kaynaklarından sağlanacak desteklerle, yurttaşların karanlıkta, soğukta ve susuz kalmaları önlenmelidir.

6. Hızla artan fiyatlar karşısında düşük ücretleri de hızla gerileyen çalışan ve emeklilerin gelirleri insanca yaşamalarına imkan verecek düzeye yükseltilmelidir.

Köklü çözüm, kamusal hizmetlerin kamu eliyle verilmesinde.

Ülkemizin yıllardır boğuştuğu sorunları aşmak ve ekonomik krizden mümkün olan en çabuk şekilde çıkabilmek ve toplumun vazgeçilmez gereksinimlerinin karşılanması için; kamu mülkiyeti, kamusal hizmet, toplumsal yarar esaslarını temel alan demokratik bir planlama ve toplumsal kalkınma perspektifi ile kamucu, toplumcu bir programın uygulanması gereklidir.

Arz güvenliğinde kamusal ağırlığın oluşması ve elektrik enerjisi fiyatlarında manipülasyonları önlemek için, gerek kurulu güç dengesi gerek üretim miktarı açılarından, üretim altyapısında kamunun ağırlık kazanması şarttır. Kamu elindeki santrallerin özelleştirilmesi derhal durdurulmalı, verimli özel santraller kamulaştırılmalıdır.

Neden oldukları salımları ve çevre kirliliğini köklü ve kalıcı bir şekilde azaltmayan santrallerle, kömür rezervleri tükenen veya dışsal

maliyetleri yüksek olduğu için kömürün çıkarılmasından vazgeçilecek sahalarda bulunan santrallerin faaliyetlerine son verilmelidir. Büyük rüzgâr çiftlikleri, çok büyük güneş enerjisi üretim sahaları, planlaması yapılmış, doğal ve toplumsal çevreye zararları asgari düzeyde olacak, yöre halkının kabul ettiği ve devreye alındığında yöre halkına doğrudan ve dolaylı katkılar sağlayacak HES vb. yenilenebilir enerjiye dayalı büyük elektrik üretim tesisleri, kamu eliyle yapılmalıdır.

Enerji sektöründe yeni bir yapılanma ve yeni kurumlar gereklidir.

Adı üzerinde piyasa kurumu olan ve bugüne değin işlevini, yurttaşların değil, enerji şirketlerinin hak ve çıkarlarını kollamak olarak görmüş olan EPDK kapatılmalıdır.

Toplum yararına büyüme, istihdamı, adil bölüşümü, bölgeler arasındaki ve toplumdaki gelir dağılımı eşitsizliklerini gidermeyi, temel bilimlere, yüksek teknolojiye üretim temel alan bir sanayi geliştirmeyi; eğitim, sağlık, enerji, ulaşım, konut vb. hizmetlerin kamu eli ile verilmesini, yani toplumsal kalkınmayı planlayacak Türkiye Planlama Kurumu(TPK) kurulmalıdır. Bu kurum ve ETKB'nin ortak çalışmalarıyla ve konunun tüm taraflarının içinde yer alacağı Ulusal Enerji Platformu oluşturulmalıdır. Bu platform ve TPK ile eşgüdüm içinde birlikte çalışmak üzere ETKB bünyesinde Ulusal Enerji Strateji Merkezi kurulmalıdır. Bunlarla birlikte bir üst kurum olarak; Türkiye Elektrik Kurumu(TEK) kurulmalıdır. Önerdiğimiz bu yapı içinde iletim faaliyetleri, üst kuruluş TEK bünyesinde, kamu iletim işletmesi Türkiye Elektrik İletim AŞ(TEİAŞ) tarafından yürütülecektir.

Dağıtım hizmetlerinde de kamu tekeli olması gereklidir, bu çerçevede dağıtım şirketleri kamulaştırılmalı; üretim altyapısında da kamunun ağırlık kazanması için kamu elindeki santrallerin özelleştirilmesi derhal durdurulmalı, verimli özel santraller de kamulaştırılmalı, kamu eliyle büyük RES ve GES yatırımları yapılmalıdır.

Önerdiğimiz yeni kurumsallaşmada petrol ve doğalgazın arama ve üretimden, iletim ve tüketiciye ulaşmada değer zincirindeki halkalarının ayrılmaz bütünlüğü için arama, üretim, rafinaj, iletim faaliyetleri dikey bütünleşmiş bir

yapıda sürdürülecek, ihtiyaç halinde bu yapı dağıtım ve satış faaliyetlerinde de bulunabilecektir. Bu amaçla, TPAO ve BOTAŞ'ı da bünyesine alacak Türkiye Petrol ve Doğalgaz Kurumu (TPDK) kurulmalıdır.

Ülkemiz, sanayimiz, halkımız ve geleceğimiz için yukarıda sıraladığımız önlemler ve oluşması gereken kamu kurumları mutlak gerekliliklerdir. Ülkemizin serbestleştirmelerin, özelleştirmelerin acı sonuçlarından ve özel şirketlere sunulan hukuk dışı ayrıcalıklardan başka türlü kurtulması mümkün değildir.

TMMOB

TMMOB Bilgisayar Mühendisleri Odası

TMMOB Çevre Mühendisleri Odası

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası

TMMOB Fizik Mühendisleri Odası

TMMOB Gemi Makinaları İşletme Mühendisleri Odası

TMMOB Gemi Mühendisleri Odası

TMMOB Gıda Mühendisleri Odası

TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası

TMMOB İç Mimarlar Odası

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası

TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası

TMMOB Kimya Mühendisleri Odası

TMMOB Maden Mühendisleri Odası

TMMOB Makina Mühendisleri Odası

TMMOB Metalurji ve Malzeme Mühendisleri Odası

TMMOB Meteoroloji Mühendisleri Odası

TMMOB Mimarlar Odası

TMMOB Petrol Mühendisleri Odası

TMMOB Peyzaj Mimarlar Odası

TMMOB Şehir Plancıları Odası

TMMOB Tekstil Mühendisleri Odası

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası